

Opgave 3 Roken en vrije wil

In 1974 is de Stichting Volksgezondheid en Roken – Stivoro – opgericht. Stivoro is een onafhankelijk expertisecentrum voor tabakspreventie. Het ideaal van deze stichting is een rookvrije toekomst. Een deel van hun site was tot begin 2013 speciaal op jongeren gericht, daar stond de volgende tekst:

tekst 7

Verslaafd met lichaam en geest.

Verslaafd zijn betekent dat je niet meer zonder iets kan. Je bent niet vrij. Je bent een slaaf van bijvoorbeeld computeren, drop, alcohol of roken. Je moet gehoorzamen aan je nieuwe baas: de computer, het flesje bier of de sigaret. Er zijn twee soorten verslavingen: geestelijke en lichamelijke.

Sommige verslavingen zijn alleen geestelijk. Bijvoorbeeld als je verslaafd bent aan computeren. Je bent uren aan het chatten of gamen op internet. Je lichaam kan wel zonder die computer. Je gaat niet trillen als je bij de computer weg bent. Maar je geest is wel verslaafd. Je wilt steeds vaker en langer computeren.

Veel verslavingen zijn geestelijk én lichamenlijk. Bijvoorbeeld als je rookt. Iemand die rookt, denkt steeds aan sigaretten. Je verlangt ernaar. Als je geen sigaretten bij je hebt, word je onrustig. Je denkt dat je rustig wordt als je rookt. Je geest is verslaafd aan het roken.

Maar ook je lichaam wil graag die sigaret. Je lichaam is gewend geraakt aan de stoffen die in tabak zitten. Je lichaam wil dat je steeds vaker en steeds meer gaat roken. Als je niet rookt, reageert je lichaam daarop. Je lichaam zeurt om een sigaret. Je gaat bijvoorbeeld trillen, of je krijgt hoofdpijn.

naar: www.stivoro.nl [oldstivoro]

In tekst 7 is het dualistisch mensbeeld van Descartes te herkennen. Zijn dualisme wordt substantiedualisme genoemd.

Eén van de problemen met het substantiedualisme is het zogenaamde interactieprobleem.

4p 13 Leg uit dat je in tekst 7 zowel het substantiedualisme als het dualistisch epifenomenalisme kunt herkennen.

Leg vervolgens uit wat het interactieprobleem inhoudt en beargumenteer hoe het epifenomenalisme dit interactieprobleem oplost.

Rond 1945 was het een heel normaal en vriendschappelijk gebaar om een veertienjarige jongen een sigaret te geven met de vraag “rook jij al?”. Bioscopen, bussen, trams en treinen waren voorzien van asbakken. Sportprogramma’s op televisie werden gepresenteerd door een rokende verslaggever. Tot in de jaren ’80 stond er bij de kapper een glaasje sigaretten op tafel. Op lagere en middelbare scholen stonden leraren rokend voor de klas.

Omstreeks 1950 werd door de arts Sir Richard Doll het verband tussen roken en longkanker geconstateerd. In heel Europa kwam op de verpakking van rookwaren de waarschuwing te staan dat roken de gezondheid schaadt. Reclame voor roken werd langzamerhand steeds moeilijker.

In bioscopen en op tv mag er inmiddels geen reclame voor rookwaren meer gemaakt worden. Ook al zijn de marketingmogelijkheden aan banden gelegd, de industrie weet de potentiële rokers wel te bereiken. Omdat de ervaring van de eerste sigaret vaak belangrijk is voor het al dan niet blijven roken, is het voor de industrie belangrijk om die eerste ervaring zo goed mogelijk te laten zijn. Zo smaken sigaretten beter door het toevoegen van menthol. Ook zoete smaken en cacao maken het roker lekkerder, aldus Stivoro. Onderzoek van het RIVM toont aan dat jongeren eerder verslaafd raken dan volwassenen. Hoe eerder een kind begint met roken, hoe groter de kans dat het later verslaafd raakt.

David Hume is een compatibilist. Hij vindt dat mensen een vrije wil hebben, ondanks het feit dat ze gedetermineerd zijn.

- 3p 14 Is volgens Hume zelfverwerkelijking mogelijk door te roken?
Geef een argumentatie voor je antwoord.

Je zou de sigarettenindustrie kunnen vergelijken met dokter Black uit het gedachte-experiment van de filosoof Frankfurt. De sigarettenindustrie is in dat geval dokter Black, de roker meneer Jansen. Toch zijn er met betrekking tot de vrije wil belangrijke verschillen tussen rokers en meneer Jansen uit het gedachte-experiment van Frankfurt en tussen de sigarettenindustrie en dokter Black.

- 3p 15 Geef een beschrijving van Frankfurts gedachte-experiment van dokter Black.

Noem vervolgens het verschil in de vergelijking tussen de sigarettenindustrie en rokers enerzijds en dokter Black en meneer Jansen anderzijds.

Leg dit verschil uit aan de hand van eerste- en tweede-orde verlangens.

Vaak denken mensen dat je beter aan sigaretten dan aan andere drugs verslaafd kunt zijn. De meeste heroïneverslaafden willen geen verslaafde zijn. Tegelijkertijd is het volgens Stivoro bijna net zo moeilijk om met het roken van sigaretten te stoppen als met het gebruik van heroïne.

tekst 8

In tabaksrook zitten veel stoffen, ongeveer 4.000. Van veertig van deze stoffen kun je kanker krijgen. Dat noemen we 'kankerverwekkend'. Eén stof, nicotine, heeft een sterk verslavend effect.

Nicotine geeft een plezierig gevoel in de hersenen. Dit plezierige gevoel zorgt voor een verlangen naar een nieuwe dosis nicotine. Ook het lichaam raakt gewend aan een bepaalde hoeveelheid nicotine in het bloed. Door de afbraak van nicotine krijgt het lichaam elke keer behoefte aan een nieuwe dosis nicotine. Deze twee processen zorgen ervoor dat de roker afhankelijk wordt van sigaretten en verslaafd raakt.

bron: www.stivoro.nl [oldstivoro]

De Franse filosoof Jean-Paul Sartre was een vaste cafébezoeker en rookte veel.

Een bekende uitspraak van Sartre is: 'de mens is niets anders dan wat hij van zichzelf maakt'. Je kunt daarbij echter te kwader trouw zijn (*mauvaise foi*).

Een roker kiest er zelf voor om te roken, hoewel uit bovenstaande tekst 8 blijkt dat een roker door de nicotine aan sigaretten verslaafd kan raken.

Misschien kun je roken wel zien als een vorm van *mauvaise foi*.

Frankfurt zou een roker eerder zien als een ongewild verslaafde.

- 3p **16** Wanneer is een roker ongewild verslaafd en wanneer te kwader trouw? Leg in je antwoord uit welke rol het begrip 'ongewild verslaafde' in de filosofie van Frankfurt speelt.

Geef hier vervolgens kritiek op met behulp van Sartres uitgangspunten.

Minister Schippers is minister voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Zij is daarnaast lid van de VVD, een politieke partij die zich beroept op politiek-liberale beginselen. Voor liberalen is zelfbeschikkingsrecht een groot goed. In dat opzicht hebben liberalen dezelfde opvatting als de filosoof Immanuel Kant.

In een Kamerdebat waarvan een deel is uitgezonden door het tv-programma *Zembla* legt minister Schippers van volksgezondheid uit waarom zij vindt dat mensen zelf moeten weten of ze wel of niet roken:

tekst 9

Keuzevrijheid geldt ook voor de levensstijl van mensen. Zelfbeschikking is een belangrijk recht. Ook ten aanzien van levensstijl. Vrijheid en verantwoordelijkheid is niet voor niets het motto van dit kabinet. De staat is geen nanny. (...)

Als volwassen mensen besluiten, op vrijdagavond, bij hun biertje, een sigaretje op te steken, in een klein café, wie ben ik dan om dat te verbieden? Ik vind dat je daar keuzevrijheid moet geven. Er zijn genoeg alternatieven voor al die mensen die het niet willen. En ik vind dat we met de regelgeving daar zijn doorgeschooten.

bron: Zembla, uitgezonden op 21 oktober 2011

Omdat de helft van alle rokers op het schoolplein leert roken, betoogt Heleen Crul in NRC Handelsblad dat alle schoolpleinen in Nederland rookvrij zouden moeten worden. In haar artikel komt een rector van een school die het plein rookvrij gemaakt heeft aan het woord:

tekst 10

Daar was de grote dag. Rokende leerlingen stonden achter een witte streep op de openbare weg. Wie over de streep gaat, kan rekenen op sancties. Niet makkelijk voor de conciërges, maar inmiddels blijkt het goed te werken. Ik zou het zo weer doen en ik roep elke school op ons voorbeeld te volgen.

bron: NRC Weekend, zaterdag 1 juni & zondag 2 juni 2013

Vrije wil kan gezien worden als een voorwaarde voor verantwoordelijkheid. Voor Kant is de vrije wil een regulatief idee van de praktische rede. De filosoof Derk Pereboom daarentegen gaat ervan uit dat mensen geen vrije wil hebben.

3p 17 Leg met behulp van tekst 9 uit dat minister Schippers net als Kant het intelligibele karakter van mensen veronderstelt.

Leg vervolgens uit waarom Kants scheiding tussen de noumenale en de fenomenale wereld volgens Strawson niet nodig is om een vrije wil aan te nemen.

Beargumenteer tot slot dat de rector van de rookvrije school in de ogen van Pereboom rokers hun verantwoordelijkheid ontnemt.